

<https://doi.org/10.62837/2025.10.193>

ALLAHVERDIYEVA ZÜLFİYYƏ MİKAYİL QIZI
Qarabağ Universiteti
zulfiyaalahverdiyeva@gmail.com

**BLOOM TAKSONOMİYASI ƏSASINDA İNGİLİS DİLİ TƏDRISİNDƏ
KOGNİTİV DÜŞÜNMƏ MƏRHƏLƏLƏRİNİN İNKİŞAFI:
AŞAĞI SƏVİYYƏLİ DÜŞÜNCƏDƏN YÜKSƏK SƏVİYYƏLİ
DÜŞÜNCƏYƏ KEÇİD**

Açar sözlər: koqnitiv inkişaf, ELT, yüksək səviyyəli idrak, dərs dizaynı, Yenilənmiş Bloom Taksonomiyası, dil öyrənmə.

Key words: cognitive development, English Language Teaching, higher-order thinking, lesson design, Revised Bloom's Taxonomy, language learning

Ключевые слова: когнитивное развитие, преподавание английского языка, мышление высокого уровня / когнитивные навыки высокого уровня, разработка урока, обновлённая таксономия Блума, изучение языка

Müasir İngilis Dili Tədrisində (ELT) effektiv təlim yalnız lüğət və qrammatikanın öyrənilməsini əhatə etmir, eyni zamanda tələbələrin yüksək səviyyəli idrak bacarıqlarını, kommunikativ səriştəni və müstəqilliyi inkişaf etdirməlidir. Koqnitiv inkişaf — Yenilənmiş Bloom Taksonomiyasının prinsiplərinə əsaslanan — tələbələri aşağı səviyyəli idrak tapşırıqlarından (xatırlama, anlama) yüksək səviyyəli bacarıqlara (təhlil, qiymətləndirmə, yaratma) sistemli şəkildə yönləndirməyə imkan verən etibarlı pedaqoji çərçivə təqdim edir. Bu məqalədə koqnitiv inkişafın nəzəri əsasları təqdim edilir, ELT dərslərində tətbiqi izah edilir, fəaliyyətlərin mərhələli qurulması, skafolding, müəllim sualverməsi və qiymətləndirmə strategiyaları üzrə tövsiyələr verilir. Bu yanaşmanı tətbiq edən müəllimlər tələbələri xatırlamadan yaradıcı fəaliyyətə qədər inkişaf etdirərək həm dil bacarığını, həm də tənqidi düşünmə və yaradıcılığı təşviq edə bilirlər. Son onilliklərdə İngilis Dili Tədrisinin (ELT) məqsəd və metodologiyasında əsaslı dəyişikliklər müşahidə olunur. Ənənəvi dil tədris metodları, əsasən, qrammatika qaydalarının və sözlərin əzbərlənməsinə, təkrarlama və drills üzərində qurulurdu. Bu yanaşmalar tələbələrin dil strukturunu xatırlamasına şərait yaratsa da, onların dili mənalı, kontekstual və yaradıcı şəkildə tətbiq etməsi imkanlarını məhdudlaşdırır (Richards & Rodgers, 2014). Müasir təhsil yanaşmaları isə tələbələrdən yalnız dil biliklərini əzbərləmək deyil, həm də tənqidi düşünmək, analiz etmək, qiymətləndirmək və yaratmaq kimi yüksək səviyyəli idrak bacarıqlarını inkişaf etdirmələrini tələb edir. Bu dəyişikliklərin təməlinə global təhsil standartlarının yüksəlməsi, akademik və peşəkar həyatın yüksək səviyyəli idrak və kommunikasiya bacarıqlarına ehtiyac duyması dayanır. Ənənəvi yanaşmaya görə, dərsləklərdə öyrənmə əsasən biliklərin mənimsənilməsi prosesi kimi dərk

olunur. Bu baxış tədrisin təşkili və qiymətləndirmənin aparılması ilə bağlı müəyyən nəticələr doğurur. Belə ki, məlumatların öyrənmələrə kitablar və mühazirələr vasitəsilə təqdim edilməsi, eləcə də qiymətləndirmənin əsasən tələbələrin təqdim olunan materialı nə dərəcədə yadda saxladıklarını ölçən testlər üzərində qurulması bu yanaşmanın səciyyəvi xüsusiyyətidir. Lakin yenidən işlənmiş Blum taksonomiyası öyrənməyə daha geniş və çoxölçülü baxış təqdim edir; burada öyrənmə yalnız biliklərin əldə edilməsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda həmin biliklərin müxtəlif yeni situasiyalarda tətbiqi də əsas komponent kimi nəzərdə tutulur (Anderson & Krathwohl, 2001).

Öyrənməyə yalnız biliklərin mənimsənilməsi prizmasından yanaşıldıqda, müəllimlər tədris və qiymətləndirmə prosesində çox zaman idraki fəaliyyətlərin yalnız bir növünü – xatırlama səviyyəsini – vurğulayırlar. Halbuki, həm ilkin, həm də yenidən işlənmiş taksonomiya təhsilin idraki proseslərin daha geniş spektrini əhatə edə biləcəyi ideyasına əsaslanır. Bu baxımdan, təhsil prosesi yalnız informasiyanın ötürülməsini deyil, həm də öyrənmələrin bilikləri dərk etməsini, mənalandırmasını və müxtəlif kontekstlərdə istifadə edə bilməsini hədəfləməlidir. Təhsilin ən mühüm məqsədlərindən ikisi saxlama (retention) və köçürmə (transfer) bacarıqlarının inkişaf etdirilməsidir. Köçürmənin baş verməsi mənalı öyrənmənin əsas göstəricisi hesab olunur (Anderson & Krathwohl, 2001). Saxlama öyrənmənin materialı tədris zamanı təqdim edildiyi formada sonrakı dövrdə xatırlaya bilmə qabiliyyətidir. Köçürmə isə öyrənilmiş biliklərin yeni problemlərin həllində, yeni sualların cavablandırılmasında və ya yeni mövzu sahələrinin mənimsənilməsini asanlaşdırmaq məqsədilə tətbiq olunması bacarığıdır. Başqa sözlə desək, saxlama əsasən informasiyanın yadda saxlanılmasını tələb etdiyi halda, köçürmə onun dərk olunmasını, şərh edilməsini və funksional şəkildə istifadəsini də zəruri edir. Koqnitiv inkişaf konsepti bu tələbləri qarşılamaq üçün nəzəri və praktik çərçivə təqdim edir. Yenilənmiş Bloom Taksonomiyası (Anderson & Krathwohl, 2001) əsasında hazırlanmış bu yanaşma, dil dərslərində tapşırıqları xatırlama və anlama kimi aşağı səviyyəli bacarıqlardan başlayaraq analiz, qiymətləndirmə və yaradıcı fəaliyyət kimi yüksək səviyyəli bacarıqlara doğru sistemli şəkildə ardıcılıqla yerləşdirməyə imkan verir. Beləliklə, tələbələr ilkin bilikləri möhkəm mənimsədikdən sonra daha mürəkkəb və yaradıcı tapşırıqları uğurla yerinə yetirə bilirlər. Koqnitiv inkişafın ELT-də tətbiqi yalnız dil bacarıqlarının artırılmasına deyil, həm də tənqidi düşüncə, yaradıcı problem həlli, həmkarlarla əməkdaşlıq və müstəqil öyrənmə kimi geniş pedaqoji məqsədlərə xidmət edir. Müəllimlər dərsləri mərhələli şəkildə planlayaraq, hər bir tapşırığın tələbələr üçün uyğun idrak səviyyəsində olmasını təmin edə bilər. Bu, həmçinin qiymətləndirmə prosesini də gücləndirir, tələbələrin yalnız əzbərləməyə dayanan bacarıqlardan çıxıb, öz biliklərini analiz, qiymətləndirmə və yaradıcı məhsullar vasitəsilə tətbiq etmələrinə imkan yaradır. Bu məqalənin məqsədi, koqnitiv inkişafın ELT dərslərində tətbiqini ətraflı izah etmək, dərslər planlama və qiymətləndirmə

strategiyalarını təqdim etmək və tələbələrin xatırlamadan yaradıcı fəaliyyətə qədər inkişafını dəstəkləyəcək bir çərçivə yaratmaqdır. Məqalədə həmçinin nəzəri əsaslar, praktik tapşırıqların mərhələli qurulması, müəllim sualverməsi və qiymətləndirmə strategiyaları, eləcə də bu yanaşmanın potensial faydaları və tətbiqindəki çətinliklər müzakirə olunur.

Son illərdə İngilis Dili Tədrisinin (ELT) məqsəd və yanaşmalarında əhəmiyyətli dəyişikliklər baş vermişdir. Əvvəlki metodlar əsasən söz və ifadələrin əzbərlənməsi, qrammatika məşqləri və təkrarlama üzərində qurulurdu, halbuki müasir pedaqogikalar kommunikativ səriştəni, tənqidi düşüncəni, yaradıcılığı və tələbə müstəqilliyini ön plana çıxarır (Richards & Rodgers, 2014). Real ünsiyyət mühitində dil bilikləri yalnız formaların bilikləri ilə kifayətlənməməli, həm də onları anlama, təhlil etmə, qiymətləndirmə və yaradıcı şəkildə ifadə etmə bacarığı ilə birləşdirməlidir. Lakin bir çox ELT siniflərində hələ də aşağı səviyyəli idrak tapşırıqları — söz əzbərləmə, qrammatika məşqləri — üstünlük təşkil edir. Bu vəziyyət tələbələrin dili mənalı və yaradıcı şəkildə istifadə etməsini çətinləşdirir (Ur, 2012).

Koqnitiv inkişaf sistemli və nəzəri cəhətdən əsaslandırılmış bir həll təklif edir. Yenilənmiş Bloom Taksonomiyasına əsaslanan bu yanaşma dərs planlarını və qiymətləndirmələri aşağıdan yuxarı doğru idrak pillələri üzrə qurur. Aşağı səviyyəli bacarıqlar (xatırlama və anlama) daha yüksək səviyyəli tapşırıqların (təhlil, qiymətləndirmə, yaratma) təməlini təşkil edir (Anderson & Krathwohl, 2001). ELT kontekstində bu yanaşma tələbələrə söz əzbərləmədən və qrammatika təcrübəsindən başlayaraq, mətn təhlili, həmkarların işlərinin qiymətləndirilməsi və orijinal yazı və təqdimatların yaradılmasına qədər sistemli şəkildə inkişaf etməyə imkan verir.

Bu məqalənin məqsədi koqnitiv inkişafın ELT dərslərində tətbiqini göstərmək, nəzəri əsaslarını izah etmək, dərs tapşırıqlarının mərhələli qurulması və qiymətləndirmə strategiyalarını təqdim etməkdir. Məqalədə vurğulanır ki, bu yanaşma dil biliklərini yalnız formadan ibarət görmür, həm də tələbələrin tənqidi düşüncə, yaradıcılıq və müstəqil öyrənmə bacarıqlarını inkişaf etdirir.

2. Nəzəri Əsaslar

2.1. Yenilənmiş Bloom Taksonomiyası

Yenilənmiş Bloom Taksonomiyası (Revised Bloom's Taxonomy – RBT) Benjamin Bloom-un 1956-cı ildə təqdim etdiyi klassik idrak taksonomiyasının Anderson və Krathwohl (2001) tərəfindən yenidən işlənmiş formasıdır. Bu yanaşmada idrak prosesləri əvvəlki kimi isim formasında deyil, fəaliyyəti ifadə edən feillər şəklində təqdim olunur və altı mərhələdən ibarət ardıcıl sistem təşkil edir: Xatırlama (Remember), Anlama (Understand), Tətbiq (Apply), Təhlil (Analyze), Qiymətləndirmə (Evaluate), Yaratma (Create).

RBT-nin əsas üstünlüyü ondan ibarətdir ki, o, idrak fəaliyyətini yalnız biliklərin mənimsənilməsi ilə məhdudlaşdırmır, eyni zamanda bu biliklərin müstəqil şəkildə tətbiqi, təhlili, qiymətləndirilməsi və yaradıcı istifadəsini də əhatə edir. Bu baxımdan

RBT müasir təhsilin əsas məqsədlərindən biri olan yüksək səviyyəli düşünmə bacarıqlarının (HOTS) inkişafı üçün elmi-nəzəri çərçivə rolunu oynayır.

İngilis dilinin tədrisi (ELT) kontekstində RBT dərslərinin məqsədlərinin düzgün formalaşdırılması, tapşırıqların mərhələlilik əsasında dizayn edilməsi və qiymətləndirmə mexanizminin tələbələrin idrak səviyyələrinə uyğunlaşdırılması üçün sistemli model təqdim edir. Bu yanaşma dil öyrənməni sadə qrammatik biliklərin ötürülməsindən çıxararaq, tələbələrin dili anamlı, funksional və yaradıcı şəkildə istifadə edə bilmələrinə istiqamətləndirir.

2.2. Konstruktivizm və Dil Öyrənmə

Konstruktivist təlim nəzəriyyəsinə görə, bilik hazır formada tələbəyə ötürülmür; əksinə, tələbə yeni bilikləri aktiv idrak fəaliyyəti nəticəsində mövcud bilik strukturları üzərində qurur (Piaget, 1972; Vygotsky, 1978). Bu yanaşmaya əsasən öyrənmə prosesi passiv qəbul deyil, təhlil, şərh, qarşılıqlı əlaqə və mənanın yenidən qurulması prosesidir. Dil öyrənmə konstruktivist yanaşma baxımından xüsusilə mühüm əhəmiyyət daşıyır. Çünki dil yalnız qrammatik qaydaların və lüğət vahidlərinin mənimsənilməsi deyil, həm də mənanın yaradılması, sosial qarşılıqlı əlaqə və kommunikativ fəaliyyət prosesidir. Tələbələr dili müxtəlif kontekstlərdə istifadə etdikcə, əldə etdikləri biliklər daha dərin və sabit xarakter alır. Bu baxımdan koqnitiv inkişaf konstruktivizmin praktik təzahürü kimi çıxış edir. Burada hər yeni idrak mərhələsi əvvəlki mərhələdə formalaşmış bilik və bacarıqlara əsaslanır və skafolding (scaffolding) mexanizmi vasitəsilə tələbənin tədricən daha mürəkkəb düşünmə fəaliyyətlərinə keçidi təmin olunur. Nəticədə, dil öyrənmə mexaniki əzbərləmədən çıxaraq mənalı, reflektiv və yaradıcı fəaliyyətə çevrilir.

2.3. Yenilənmiş Bloom Taksonomiyasının ELT üçün Elmi-Pedaqoji Əhəmiyyəti

RBT-nin ELT-də tətbiqi qrammatika və lüğət tədrisini kommunikativ, tənqidi və yaradıcı dil istifadəsi ilə birləşdirən integrativ model təqdim edir. Ənənəvi dərslərinin modellərində tələbələr əsasən xatırlama və qismən anlama səviyyəsində fəaliyyət göstərirlər. Halbuki RBT əsaslı dərslərin dizaynı tələbələrin dili müstəqil tətbiq etməyə, mətnləri təhlil etməyə, arqumentləri qiymətləndirməyə və yeni dil məhsulları yaratmağa istiqamətləndirir.

ELT kontekstində bu yanaşmanın üstünlükləri aşağıdakı aspektlərdə özünü göstərir:

- Dərslərin məqsədləri idrak səviyyələrinə uyğun olaraq ölçülə bilən və funksional şəkildə formalaşdırılır;
- Oxuma, yazma, dinləmə və danışma bacarıqları mərhələli və integrativ şəkildə inkişaf etdirilir;
- Tələbələrin kommunikativ səlahiyyəti, tənqidi düşünməsi və yaradıcılığı sistemli şəkildə formalaşır;
- Dil bilikləri real həyat kontekstlərində istifadəyə yönəldilir və transfer bacarığı gücləndirilir.

Beləliklə, RBT ELT prosesində yalnız dil biliyinin deyil, həm də idrak inkişafının əsas metodoloji dayağı kimi çıxış edir.

3. ELT Tapşırıqlarının İdrak Səviyyələri ilə Uyğunlaşdırılması

Yenilənmiş Bloom Taksonomiyasına əsasən ELT tapşırıqlarının idrak səviyyələrinə uyğun planlaşdırılması tələbələrin dil bacarıqlarının mərhələli və sistemli inkişafını təmin edir. Hər bir idrak pilləsi üçün seçilən tapşırıqlar həm dil məqsədlərinə, həm də düşünmə bacarıqlarının inkişafına xidmət etməlidir. Aşağıdakı cədvəldə hər səviyyə üçün konkret mövzu əsaslı ELT tapşırıq nümunələri təqdim olunur:

İdrak səviyyəsi	Konkret ELT tapşırıq nümunələri
Xatırlama	“Environment” mövzusu üzrə 20 yeni sözün mənasını əzbərləmək; Present Simple qaydasını şifahi şəkildə xatırlatmaq; isim, sifət və felləri ayırmaq
Anlama	“Climate Change” mətni üzrə əsas ideyanı parafraz etmək; dinləmə mətninə əsasən səbəb–nəticə əlaqələrini şərh etmək; Past Simple ilə Present Perfect arasındakı fərqi izah etmək
Tətbiq	“Daily Routines” mövzusunda yeni lüğətdən istifadə edərək 10 cümləlik dialoq qurmaq; “Travel” mövzusunda boşluq doldurma tapşırıqlarını yerinə yetirmək
Təhlil	“Online vs. Face-to-face Education” mövzusunda iki mətni müqayisə etmək; tələbə yazılarında qrammatik və leksik səhvləri kateqoriyalara ayırmaq
Qiymətləndirmə	Tələbələr rubrik əsasında həmkarlarının “Advantages and Disadvantages of Social Media” mövzusunda yazdıqları esseləri məzmun, dil dəqiqliyi və kommunikativ uyğunluq meyarları üzrə qiymətləndirəcəklər. Eyni mövzuda iki məqaləni müqayisə edib və hansının daha güclü arqumentlər verdiyini müəyyən edə bilirlər.
Yaratma	Tələbələr qrup şəklində “Healthy Lifestyle” mövzusunda video təqdimat üçün ssenari yazacaq, dialoqları tərtib edəcək və vizual materialları dizayn edəcəklər

Bu yanaşma tapşırıqların yalnız dil biliklərini yox, eyni zamanda təhlil, arqumentasiya, refleksiya və yaradıcılıq kimi yüksək səviyyəli idrak bacarıqlarını da sistemli şəkildə inkişaf etdirməsinə şərait yaradır.

4. Dərs Dizaynı Strategiyaları

4.1. İdrak Səviyyəsinə Uyğun Dərs Məqsədləri

Dərs məqsədləri hər idrak pilləsinə uyğun ölçülə bilən və konkret fəaliyyət felləri ilə ifadə edilməlidir:

- Xatırlama:

“Tələbələr ‘Technology’ mövzusu üzrə 20 yeni sözün mənasını xatırlayacaqlar.”

- Anlama:

“Tələbələr ‘The Impact of Technology on Education’ mətni üzrə əsas ideyanı öz sözləri ilə ümumiləşdirəcəklər.”

- Tətbiq:

“Tələbələr yeni öyrənilən lüğətdən istifadə edərək ‘Online Learning’ mövzusunda 10 cümləlik dialoq yazacaqlar.”

- Təhlil:

“Tələbələr ‘Traditional Education’ və ‘Online Education’ mövzularında iki mətnin üslub və arqument strukturunu müqayisə edəcəklər.”

- Qiymətləndirmə:

“Tələbələr rubrik əsasında həmkarlarının esselərinə məzmun, dil dəqiqliyi və üslub baxımından rəy bildirəcəklər.”

- Yaratma:

“Tələbələr mövcud lüğət və qrammatik strukturlardan istifadə edərək ‘Future Jobs’ mövzusunda orijinal esse yazacaqlar.”

4.2. Tapşırıqların Mərhələliliyi və Skafolding (Model Dərs Quruluşu)

Koqnitiv inkişaf prinsipi əsasında dərs mərhələləri aşağıdakı kimi sistemləşdirilə bilər:

1. Lüğət və qrammatika (Xatırlama – Anlama):

“Health” mövzusu üzrə terminlərin təqdim olunması və qrammatik strukturun izahı

2. Mətn anlama (Anlama):

“Healthy Lifestyle” mətni üzrə əsas ideyanın müəyyənləşdirilməsi

3. Məhdud istehsal (Tətbiq):

Yeni sözlərlə cümlə və qısa dialoqların qurulması

4. Təhlil mərhələsi (Təhlil):

İki fərqli sağlam həyat tərzii ilə bağlı mətnin müqayisəsi

5. Həmkar qiymətləndirməsi (Qiymətləndirmə):

Tələbələrin bir-birlərinin mətnlərinə rubrik əsasında rəy verməsi

6. Yaradıcı istehsal (Yaratma):

Sağlam həyat tərzii mövzusunda video layihənin hazırlanması

4.3. Müəllim Sualverməsinin İdraki Səviyyələrə Uyğunlaşdırılması

Müəllimin verdiyi suallar tələbələri müxtəlif idrak pillələrinə istiqamətləndirməlidir:

- Xatırlama:

“‘Child’ sözünün cəmi forması hansıdır?”

- Anlama:

“Bu mətdə müəllif hansı əsas problemi qaldırır?”

- Tətbiq:

“Bu beş fellə ‘Daily Activities’ mövzusunda cümlələr qurun.”

- Təhlil:

“İki mətnin arqument quruluşu hansı cəhətlərinə görə fərqlənir?”

- Qiymətləndirmə:

“Hansı arqument daha əsaslıdır və niyə?”

- Yaratma:

“Yeni sözlərdən istifadə edərək konflikt və həll strukturlu dialoq yaradın.”

4.4. Qiymətləndirmə Strategiyaları (Konkretləşdirilmiş Versiya)

Qiymətləndirmə həm aşağı, həm də yüksək səviyyəli idrak bacarıqlarını əhatə etməlidir:

- Formativ qiymətləndirmə:

Quizlər, qısa yazı tapşırıqları, sürətli dialoqlar, sinifdaxili müşahidə

- Summativ qiymətləndirmə:

Arqumentativ esse (“Is Online Education Better Than Traditional Education?”), video təqdimatlar, layihə işi, rubrik əsaslı həmkar qiymətləndirməsi

5. Pedaqoji Faydalar

- Dərin öyrənmə: Lüğət və qrammatikanın mənalı istifadəsi
- Tənqidi düşüncə və yaradıcılıq inkişafı
- Müstəqil öyrənmə və motivasiya
- Kommunikativ bacarıqların artırılması
- Bacarıqların inteqrasiyası: oxuma, yazma, danışma və dinləmə

6. Çətinliklər və Məhdudiyyətlər

- Tədris proqramı və zaman məhdudiyyətləri
- Müəllimlərin yüksək səviyyəli tapşırıqları dizayn etmək bacarığı
- Ənənəvi qiymətləndirmə mədəniyyəti
- Tələbələrin yeni metodlara adaptasiyası
- Resurs məhdudiyyətləri

7. Yekun Elmi Nəticələr və Praktiki İmplikasiyalar

Aparılan nəzəri təhlil və ELT kontekstində təqdim olunan praktik modellər göstərir ki, koqnitiv inkişaf və Yenilənmiş Bloom Taksonomiyası əsasında dərs dizaynı müasir xarici dil tədrisinin səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Bu yanaşma tələbələri xatırlama səviyyəsindən yaradıcı fəaliyyətdə məhsul istehsalına qədər mərhələli şəkildə inkişaf etdirir və dili mexaniki bilikdən funksional kommunikasiya vasitəsinə çevirir.

Tədqiqatın nəticələrinə əsasən aşağıdakı praktik implikasiyalar irəli sürülə bilər:

- Müəllimlər dərs məqsədlərini RBT pillələri ilə uyğunlaşdıraraq yalnız bilik yönümlü deyil, fəaliyyət yönümlü təlim mühiti yarada bilərlər;
- Tapşırıqlar mərhələli və skafolding prinsipi əsasında qurulduqda tələbələrin motivasiya səviyyəsi və dərsə fəal cəlb olunması artır;

- Rubrik əsaslı qiymətləndirmə tələbələrin özünüqiymətləndirmə və refleksiya bacarıqlarını inkişaf etdirir;
 - ELT-də HOTS əsaslı dərs planlaşdırılması tələbələri real dünya kommunikativ və akademik mühitinə daha effektiv şəkildə hazırlayır.
- Nəticə etibarilə, koqnitiv inkişaf modeli və RBT çərçivəsi ELT üçün yalnız metodiki alət deyil, eyni zamanda strateji pedaqoji istiqamət kimi çıxış edir və müasir dil tədrisinin keyfiyyətinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır.

Ədəbiyyat Siyahısı

- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Longman.
- Krathwohl, D. R. (2002). A revision of Bloom's taxonomy: An overview. *Theory into Practice*, 41(4), 212–218.
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ur, P. (2012). *A course in language teaching: Practice and theory* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bransford, Brown, & Cocking, 1999; Detterman & Sternberg, 1993; Haskell, 2001; Mayer, 2001
- McKeough, Lupart, & Marini 1995, Phye, 1997

Zülfiyyə Allahverdiyeva Mikayıl

Bloom Taksonomiyası əsasında İngilis dili tədrisində koqnitiv düşünmə mərhələlərinin inkişafı: Aşağı səviyyəli düşüncədən yüksək səviyyəli düşüncəyə keçid

Xülasə

Bu məqalə İngilis Dili Tədrisində (ELT) vertikal koqnitiv inkişaf anlayışını, Yenilənmiş Bloom Taksonomiyasının prinsiplərinə əsaslanaraq araşdırır. Məqalədə aşağı səviyyəli koqnitiv bacarıqlardan, məsələn, yadda saxlama və anlama, yüksək səviyyəli proseslərə – analiz etmə, qiymətləndirmə və yaratma bacarıqlarına doğru tələbələri yönləndirən dərs dizaynının önəmi vurğulanır. Məqalə vertikal inkişafın nəzəri əsaslarını təqdim edir, ELT tapşırıqlarının koqnitiv səviyyələrə necə uyğunlaşdırıla biləcəyini göstərir və dərs dizaynı, dəstək strategiyaları, müəllim sualları və qiymətləndirmə uyğunluğu üçün praktik yanaşmalar təklif edir. Bu çərçivənin tətbiqi dil bacarıqlarını, tənqidi düşüncəni, yaradıcılığı və öyrənənlərin müstəqilliyini artırır, tələbələrin ingilis dilini mənalı və yaradıcı şəkildə autentik kontekstlərdə istifadə edə bilmələrini təmin edir.

Zulfiyya Allahverdiyeva Mikayıl
Cognitive Thinking Development in English Language Teaching Based on
Bloom's Taxonomy: Transition from Lower-Order to Higher-Order Thinking
Summary

This article explores the concept of cognitive progression in English Language Teaching (ELT), grounded in the principles of the Revised Bloom's Taxonomy. It emphasizes the importance of designing lessons that guide learners from lower-order cognitive skills, such as remembering and understanding, to higher-order processes, including analyzing, evaluating, and creating. The paper presents the theoretical foundations of vertical progression, illustrates how ELT tasks can be mapped to cognitive levels, and proposes practical strategies for lesson design, scaffolding, teacher questioning, and assessment alignment. Implementing this framework enhances linguistic competence, critical thinking, creativity, and learner autonomy, ensuring that students can use English meaningfully and creatively in authentic contexts.

Зульфия Аллаhverдиева Микаил
Развитие когнитивных уровней мышления в преподавании
английского языка на основе таксономии Блума: переход от низшего
уровня мышления к высшему

Резюме

В статье рассматривается концепция когнитивного прогресса в преподавании английского языка (ELT), основанная на принципах пересмотренной таксономии Блума. Подчеркивается важность разработки уроков, которые помогают учащимся развивать навыки от базового уровня (запоминание и понимание) к более высоким когнитивным процессам, таким как анализ, оценка и создание. Представлены теоретические основы прогресса, показано, как задания ELT можно соотнести с уровнями когнитивной сложности, а также предложены практические стратегии для планирования уроков, скффолдинга, вопросов преподавателя и согласования оценивания. Применение данной модели способствует развитию языковой компетенции, критического мышления, креативности и самостоятельности учащихся, обеспечивая их способность использовать английский язык осмысленно и творчески в аутентичных контекстах.

Rəyçi: fil.f.d. Aysel Səfərova Vəliyulla qızı